

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4



No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.



MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezon.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	



Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeva	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	



Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	



Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	



Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	



Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузиева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	



MINTAQALARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI TASHKILIY TUZILMALARINI TAKOMILLASHTIRISHNI BOSHQARISH YO'LLARI

Xodjamuratova Gulbaxar Yuldasheva

I.f.n., Renessans talim universiteti, "Iqtisodiyot" kafedrası v.b. professori

Annotatsiya: Ushbu maqolada mintaqalarda innovatsion rivojlanish istiqbollarini samarali boshqarish yo'llari o'rganilgan. Bu borada rivojlangan xorijiy davlatlarning hamda mahalliy olimlarni ilmiy tadqiqot natijalariga tayangan holda fan-ishlab-chiqarish-iste'mol" xo'jalik korxonalarining o'zaro aloqasi modeli va sanoat korxonalarida ilmiy tadqiqot natijalarini tatbiq qilishda "texnologiyalar tatbiqining asosiy shakllari" ishlab chiqildi. Shuningdek, mintaqalarda innovatsion rivojlantirish istiqbollarini bo'yicha tashkiliy tuzilmalarni takomillashtirishni samarali boshqarish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar berildi.

Kalit so'zlar: mintaq, innovatsiya, istiqbol, yangi mahsulot, texnologik modernizatsiya, yashil sanoat, ilmiy-texnika dasturlari.

Abstract: This article explores ways to effectively manage the prospects for innovative development of regions. In this regard, based on the results of scientific research in developed foreign countries and domestic scientists, a model of interaction between economic enterprises "science-production-consumption" and the application of scientific research results in industrial enterprises was developed. Scientific and practical proposals were also given for effective management of the improvement of organizational structures, taking into account the prospects for innovative development of the regions.

Key words: region, innovation, prospect, new product, technological modernization, green industry, scientific and technical programs.

Аннотация: В данной статье исследуются пути эффективного управления перспективами инновационного развития регионов. В связи с этим на основе результатов научных исследований развитых зарубежных стран и отечественных ученых была разработана модель взаимодействия экономических предприятий "наука-производство-потребление" и применения результатов научных исследований на промышленных предприятиях. Также были даны научно-практические предложения по эффективному управлению совершенствованием организационных структур с учетом перспектив инновационного развития регионов.

Ключевые слова: регион, инновации, перспектива, новый продукт, технологическая модернизация, зеленая промышленность, научно-технические программы.

KIRISH

Mintaqalarni innovatsiya jarayonlarining bosqichma-bosqich va ma'lum qonuniyatlarga asosan kechishini aniqlab olgach, yangilikni yaratish, ishlab chiqarish va iste'mol qilish jarayonlarida ishtirok etuvchi xo'jalik faoliyatini tahlil qilish mantiqqa muvofiq bo'ladi.

Mintaqalarni innovatsiya jarayonini ko'rib chiqish mobaynida biz ushbu jarayonni turli xo'jalik yuritish subyekti tomonidan olib borilishini ta'kidlagan edik. Shu borada savol tug'iladi – yangilik joriy etish jarayonining asosiy harakatlantiruvchisi kim?

G'arb adabiyotida, qolaversa bizda ham, korxona hajmining yangilikka bo'lgan ta'siri borasida yagona fikrga kelinmagan. Qator tadqiqotchilar Xayman D.^[1], Yakovets A.lar^[2] fikriga ko'ra ilmiy izlanishlar va yangilik kiritish bilan faqat yetarli moliyaviy mablag'i, malakali kadrlari bo'lgan, yangi mahsulotni ilgari surish uchun bozorlarda ma'lum mavqeiga ega yirik korxonalar shug'ullanishi kerak. Shu nuqtayi nazarni Santaleynen T.^[3] ham maqullaydi. Ushbu fikrni yoqlab Minervin I.G.^[4] yirik korxonalarda innovatsiya faoliyati faolroq olib borishini ta'kidlaydi. Shu kabi qarashlarda turuvchi Lvov D.^[5] yirik korxonalarning hal etuvchi ahamiyatini ularning yangi mahsulot va texnologiyalarni o'zlashtirish uchun moliyaviy imkoniyatlari ko'pligi bilan izohlaydi.

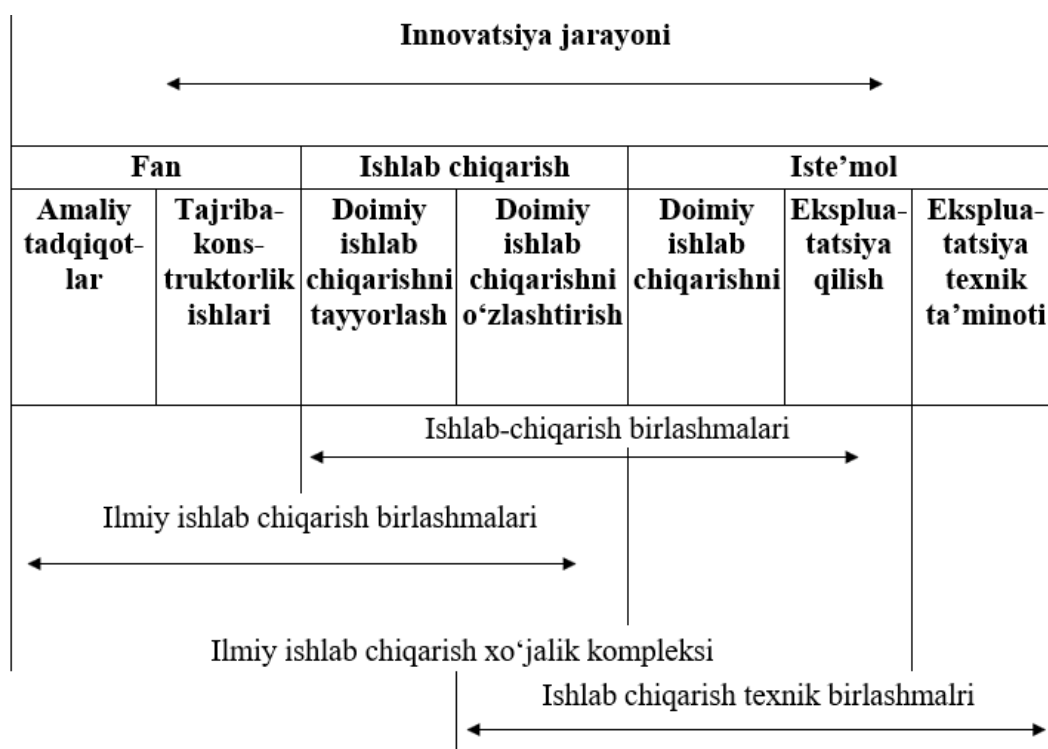
Yana bir guruh mutaxassislar aksincha, yirik korxonalar ilmiy izlanishlarni rivojlantirish borasida salbiy ta'sir ko'rsatadi, deb hisoblaydilar hamda bu masalada mayda va o'rta korxonalarning ahamiyati yuqoriligini



ta'kidlaydilar. Boshqa bir iqtisodchilar guruhi esa innovatsiya sohasida yirik va mayda biznesni bir biriga qarshi qo'yimaslikka, ularni bir-birini to'ldiruvchi sheriklar sifatida baholashga chaqiradi. Jumladan Ivanov M.M.^[6] iborasi bilan aytganda "bu borada mayda va o'rta biznes vakillaridan o'ziga xos qorishma (simbioz) paydo bo'lgan". Gracheva M.V.^[7] fikricha texnik bilimlarni to'plash bosqichida asosiy vazifani mayda korxonalar bajarib, izlanishlar va yangilikni sotish bosqichida, ya'ni ish ko'lami kengaygan holatda, qulayroq imkoniyatga ega bo'lgan yirik korxonalar asosiy vazifani bajarishlari kerak.

METODOLOGIYA

Bizning nazarimizda ayrim mualliflar tomonidan asoslanayotgan yirik korporatsiya hamda mayda innovatsiya korxonalarini zamonaviy iqtisodiyotda bir biriga abstrakt holda qarama-qarshi qo'yish mumkin emas. Diversifikatsiya (iqtisodning har taraflama rivojlanishi) va mehnatning taqsimlanishi sharoitida innovatsiya jarayoni doirasida yirik va mayda korxonalar o'z afzalliklaridan to'la foydalanishlari mumkin. Faqat yirik va mayda biznesni jalb etish bosqichini aniqlab olib, undan unumli ravishda foydalanish lozim (1-rasm).



1-rasm: "Fan-ishlabchiqarish-iste'mol" xo'jalik korxonalarining o'zaro aloqasi modeli

Ko'rib turganimizdek, xo'jalik yurituvchi subyektlar darajasida fundamental tadqiqotlar "tadqiqot – ishlab chiqarish" siklidan chetda qolmoqda. Ilmiy-tadqiqot va konstruktorlik tashkilotlarda "fan-tajriba ishlab chiqarish" sikli mavjud. Ishlab chiqarish va ilmiy ishlab chiqarish birlashmalarida "tadqiqot-ishlab chiqarish-iste'mol qilish" siklidan odatda ilmiy izlanishlar bosqichi qolib ketadi. Ayni vaqtda "tadqiqot – ishlab chiqarish" sikli ilk bor yangilikni joriy qilayotgan birlashma va korxonalarda shunday yangilikni tarqatuvchi birlashmalardagiga nisbatan uzoqroq muddat egallaydi.

Innovatsiya jarayonining barcha bosqichlari, yuqorida ta'kidlanganidek, o'zaro bog'liq. Siklning birinchi bosqichlarida yashirin holda mavjud bo'lgan kamchiliklar joriy etish bosqichida ham seziladi.

"Tadqiqot – ishlab chiqarish" siklining ichki birligiga qaramay undagi har bir bosqich har xil maqsad va xarajat xususiyatiga ega bo'lgan nisbatan mustaqil bosqich sifatida ifodalanadi. Masalan, yangi texnikani o'zlashtirish va joriy etishga mo'ljallangan xarajatlar o'z xususiyatiga ko'ra ilmiy ishlar xarajatidan farq qiladi.

TAHLIL

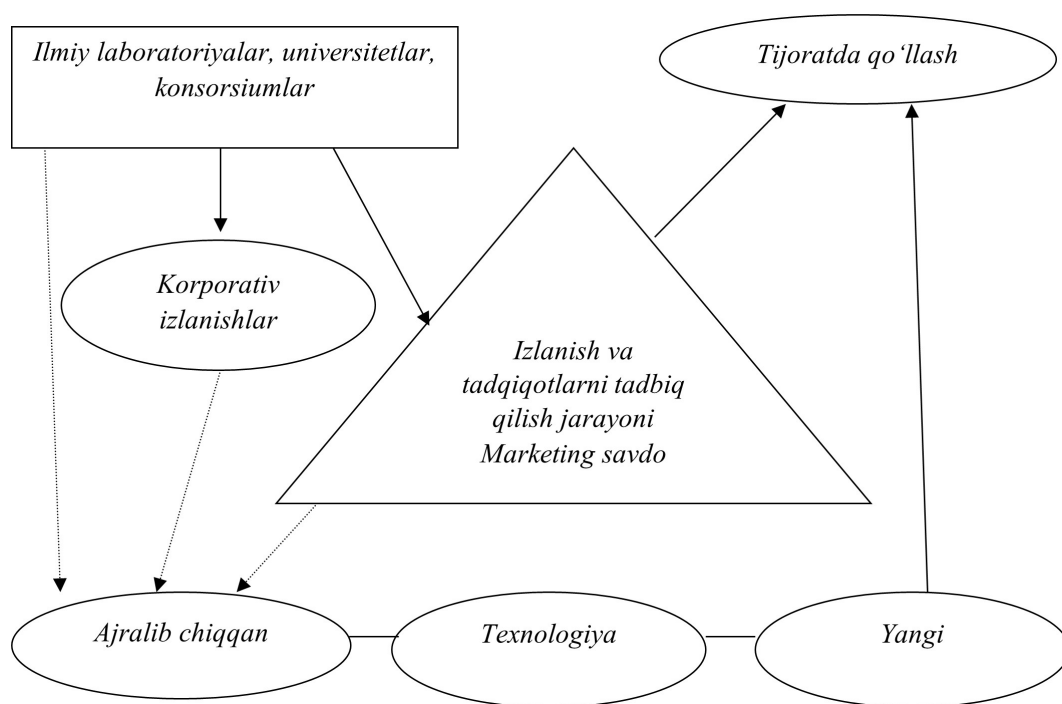
Jamiyatning bugungi kun rivojlanish bosqichida o'ziga xos vazifalar bo'linishi vujudga keldi: so'zsiz yirik korxonalar innovatsiya jarayonining yangilikni o'zlashtirish, uni ommaviy mahsulot yoki texnologiyaga aylantirish bosqichida asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladilar. Katta miqdordagi mayda korxonalar bilan aloqa qiluvchi korxonalar ijtimoiy ishlab chiqarishni keng sohalariга innovatsiyalar olib kiradilar. Shu



bilan birga, ayniqsa, o'tgan asrning 80-90-yillarda mayda innovatsiya korxonalari ahamiyati ham ortdi. Ularni ilmiy texnika faoliyatining mahsuli yirik korporatsiyalarnikiga nisbatan yuqori bo'ldi. AQSH Milliy ilmiy fondining (MIF) ma'lumotlariga ko'ra, so'ngi 20 yilda mayda va o'rta korxonalar (band bo'lganlar soni 500 kishidan kam) yirik korxonalarga (band bo'lganlar soni 10000 kishidan ziyod) nisbatan ko'p yangilik berdilar: bir nafar band bo'lganga nisbatan olingan daromad 2,5 marta; sarflangan 1 dollarga nisbatan olinganda – 2,4 marta.

Ba'zi bir ma'lumotlarga ko'ra AQSH sanoatiga so'ngi yillarda kiritilgan 8000 yangilikning 55% mayda korxonalar hisobiga to'g'ri keladi[8]. Ikkinchi jahon urushidan so'ngi davrni olsak, AQSH sanoatidagi yangiliklarning deyarli yarmi va keskin o'zgarish yasaydigan ixtirolarning aksariyati mayda biznes tomonidan yaratilganini ko'ramiz. Mayda biznesning o'ziga xos afzallik tomonlari moslashuvchanlik va yangiliklarga o'tishning tezligi, kichik boshqaruv apparati, murakkab bo'lmagan ishlab chiqarish aloqalari, kadrlarning yuqori malakasi, qo'yilgan masala bo'yicha bor imkoniyatni jalb qilib ishlash, prinsipial yangilikni qabul qilishga tayyorlik, yirik korxonalarga qulay bo'lmagan sohalarida ish olib borish, mahalliy sharoitlarni inobatga olish imkoniyati – bularning barchasi ko'p hollarda ilmiy-texnika musobaqasida o'zidan baquvvat raqiblaridan o'zib ketish imkonini beradi.

Bu holatda yuqori haq to'lanuvchi ishchi o'rinlar yaratishga va turmush sharoitini oshirishga ta'sir etuvchi texnologiya uzatishning ikki turi mavjud (tadqiqotdan to'rtinlashgacha) (2-rasm):



2-rasm: Texnologiyalar tatbiqining asosiy shakllari¹

1. Yangi kompaniyalarga texnologiyalarni jalb qilish (nuqtali chiziq).
2. Faoliyat yuritayotgan korxonalarga texnologiyalarni berish (uzluksiz chiziq).

Texnologiyalarni xususiy sektor, ilmiy laboratoriya, universitet va konsorsiumlardan jalb etish imkoniyati mavjud. Ushbu imkoniyatlar biznes inkubatorlarda yaratilishi mumkin.

Chet davlatlarda mayda va o'rta korxonalar ilmiy-texnika dasturlarini amalga oshirishda, shuningdek, korxonalararo alyanslarda faol ishtirok etishi mumkin. Yevropa xamjamiyati ularni Yevropa Ittifoqi ishlab chiqarish apparatining zaruriy tarkibiy unsuri sifatida baholaydi. Mayda biznes BRITE (yangi texnologiyalar va kompozitsion materiallarni ishlov berish sanoatiga joriy etish) loyihasining 60%da ishtirok etib, ushbu loyihaga ajratilgan mablag'larning 20%ni o'zlashtirilmoqda, ESPRIT (axborot texnologiyalari) loyihasining 53%da ishtirok etib, mablag'ning 14% o'zlashtirilmoqda^[9]. Diqqatga sazovar yana bir jihati shundaki, ESPRIT loyihasining 13% mayda biznes vakillari tomonidan kiritilgan.

Jarayonlarning tabiiy kechishi mayda innovatsiya biznesini ilmiy-texnika taraqqiyotining eng old qatoriga, eng xavf-xatarli joyiga siqib chiqaradi. Shunday bo'lsa-da, ITTKI umumiy xarajatlarining 2-5%ni iste'mol qilgan holda, AQSH va Farbiy Yevropada mayda biznes jahon bozorlarida sotiluvchi 50%ga yaqin yirik yangiliklarni joriy qilmoqda^[10].

1 Muallif taklifi.



ITT amalga oshirishda mayda innovatsiya biznesi ahamiyatini oshirib yuborish ham yaramaydi. Muhimi yuqorida tilga olingan qator xususiyatlarga ega bo'lgan mayda innovatsiya korxonalari raqobat sharoitida bozor xo'jaligi tuzilishida o'z o'rnini topib oldilar. Ular yangilikning ilk bosqichi bilan shug'ullanib, yangi ishlab chiqarishni eng xarajattalab bosqichini yirik korxonalarga havola etadilar. Korporatsiyalar mayda tadqiqot korxonalarini qisman moliyalashtirib, ularga izlanishning alohida yo'nalishlari bo'yicha ish olib borishni topshiradilar. Izlanish muvaffaqiyatli yakunlangan taqdirda natijalar tijorat bosqichida olib borilib, ommaviy ravishda ishlab chiqarila boshlanadi, hamda korporatsiyaning yanada rivojlanishi yo'lida foydalaniladi. Muvaffaqiyatsizlikka uchraganda esa, mayda korxona bank-rotlikka yuz tutadi. Yirik korporatsiya esa uncha katta bo'lmagan chiqim bilan cheklanadi.

ITTKI sohasida mayda va yirik biznes o'rtasidagi hamkorlikning bir necha turlari shakllangan: mayda va o'rta korxonalarga yirik korporatsiyalar tomonidan buyurtma – shartnomalar berish, mayda korxonalarining aksiyalarini sotib olish, yirik korxonalar tomonidan mayda korxonalar tashkil etish kabilar.

Shunday qilib, innovatsiya sohasida yirik va mayda biznes hamkorligining mazmuni quyidagilardan iborat. Innovatsiya jarayonining xavf-xatarli birinchi bosqichini mayda va o'rta korxonalar amalga oshiradilar. Bunda ular yangi mahsulotni ishlab chiqish hamda bozorga olib chiqish bo'yicha ma'suliyatini to'la o'z zimmalariga oladilar. Loyihaning muvaffaqiyatli chiqishi ma'lum bo'lgach, uni yakunlash uchun yirik korxonalar ishga kirishadilar, hamda yangi mahsulotni ishlab chiqarishga joriy eta boshlaydilar. Shunday qilib yirik va mayda korxonalar bir-birlarini o'zaro to'ldiradilar. Bu esa yangilik kiritishning butun siklini fundamental izlanishlardan tortib, yangi mahsulotni keng ko'lamda turli ko'rinishlarda ishlab chiqarishga joriy etishigacha optimallashtiradi, mablag' va ilmiy-texnika salo-hiyatini unumli taqsimlaydi, ITT sharoitida iqtisodiyotning eng optimal tarkibini yaratadi, g'oya, bilim, tajriba va texnologiyalar bilan almashinishini ta'minlaydi. Afsuski, bizning mamlakatimizda shakllangan innovatsiya jarayonining tashkiliy shakllari yuqorilardagilardan farq qiladi.

Respublika korxonalridagi innovatsiya faoliyatining tahlili yirik korxonalarda mayda korxonalardagiga nisbatan ushbu jarayon faolroq olib borilayotganini ko'rsatadi. Yangiliklarning asosiy qismi mazkur faoliyat olib borish uchun kengroq iqtisodiy imkoniyatga ega bo'lgan yirik korxonalar tomonidan yetkazib berilmoqda.

Yangi texnologiyalar yaratish borasida ham yirik korxonalar faolroq ishlamoqda. Moddiy boyliklarni tejash, mehnat xarajatlarni qisqartirish, atrof-muhitga zararli chiqindilar chiqarishni kamaytirish, ishchilarning ijtimoiy-maishiy sharoitlarini yaxshilashda aks etgan texnologik ko'rsatkichlar borasida ham yirik korxonalarda ahvol bir muncha yaxshi.

Mayda korxonalar innovatsiya-investitsiya jarayonlariga turtki beradi, degan umid hali o'zini oqlagani yo'q. Ilmiy sohaga yo'naltirilgan kichik korxonalar bugungi kunda innovatsiya jarayonlarining yirik ilmiy-texnik bazasiga aylanmagan.

Bu holatni kichik korxonalar asosiy va aylanma kapital hajmini ko'paytirish orqali foydani orttirishga, va shu tarzda, bozordagi mavqeini mustahkamlashga qaratayotganliklari bilan izohlash mumkindir. Ayni vaqtda ba'zi yirik korxonalar innovatsiya faoliyatiga nafaqat iqtisodiy, balki texnik va texnologik unum olish maqsadida resurslar jalb qilish imkoniyatiga ega. Innovatsiya faoliyatiga to'sqinlik qilib turgan omillar qatorida korxonalar moliyaviy mablag'larning yetishmasligi, yuqori soliq stavkalari, buyurtmachining to'lov layoqatsizligi, investitsiya va kreditlashning noqulay shart-sharoitlari mavjudligini yuqorida aytib o'tgan edik.

Ushbu to'siqlarni, bizning fikrimizcha, quyidagilar bartaraf etishi mumkin:

1. Ilmiy izlanish uchun zarur mablag'lar bo'lgan, bir necha yo'nalish bo'yicha innovatsiya faoliyati olib boruvchi, bir loyihadan ko'rilgan zararni boshqa loyiha hisobidan chiqarib olish imkoniyatiga ega bo'lgan yirik ishlab chiqarish korxonalari, xolding uyushmalari.
2. Davlat yoki mintaqaviy dasturlar sifatidagi dasturiy maqsadli shakllar. Ular odatda nafaqat foyda olish, balki boshqa keng ko'lamli maqsadlarni ko'zlaydilar.
3. Venchur (tahlikali) korxonalar tavakkal kapital, kuchli davlat yoki mintaqaviy ko'mak mavjudligi sharti bilan. Bu holda venchur korxonasi sifatida kichik korxona bo'lishi ham mumkin.
4. Gorizontal va vertikal integratsiyaning chatishgan usuli. Bunga misol qilib aviatsiya moliyaviy sanoat guruhini keltirish mumkin. Birlashishning mazkur shakli ayni vaqtda ilm talab etiladigan murakkab mahsulot (yoki mahsulotlar turkumini) yaratish innovatsiya siklining ta'minoti, ham korxonalar guruhining tashqi bozordagi mavqeini mustahkamlash masalalarini xal etadi. Bunday moliyaviy sanoat guruhini tashkil etish istiqbolli hisoblanadi, negaki bu korxonaning texnologik darajasini ko'tarishi mumkin.
5. Vertikal integratsiya. Bu holatda korxonalararo texnologik almashinuv mavjud bo'lib, bu almashinuv oraliq mahsulot yetkazib berishdagi uzilishlar (monopol hukmronlik tufayli)ning oldini oladi. Ayni vaqtda shu kabi mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalar o'rtasida ma'lum raqobat yuzaga keladi va bu ham mahsulot yaratilishiga hamda uni sifatini yaxshilashga ko'maklashadi.



6. Diversifikatsiya, ya'ni bir kompaniyaning ikkinchi bir kompaniya tomonidan yutib yuborishi asosida birlashtirilgan kompaniya guruhi.

Korporativ doirada mahsus innovatsiya tuzilmalari tashkil etish zarur. Korxona va tashkilotning ilmiy texnologik salohiyatini ta'minlab va oshirib turuvchi ilmiy-tadqiqot va texnologik markazlar shunday tuzilmalar sifatida xizmat qilishi mumkin. Yirik korporatsiyalar qoshida innovatsiya bo'linmalari tashkil etish borasidagi rivojlangan g'arb davlatlarining tajribasidan foydalanish ham mumkin. Bozor raqobatida korxona ichidagi ilmiy izlanishlarning mustaqil tadqiqot tashkilotlarida amalga oshirilgan izlanishlardan ko'ra yuqori samaradorligidan dalolat beradi. Tilga olingan bo'linmalar innovatsiyani joriy etishda bevosita ishtirok etadilar.

Innovatsiya jarayonlarida yirik korporatsiyalar qoshidagi tadqiqot bo'limlarining rolini ushbu korxonalar tomonidan olingan patentlar ulushi sifatida izohlash mumkin. AQSH patent xizmatining ma'lumotlariga ko'ra dunyo miqyosida yaratilgan barcha yangi texnologiyalarning 60% yirik korxonalarning tadqiqot bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi ^[11].

XULOSA

Shunday qilib, davlat xususiylashtirish jaryonida yirik korporatsiyalarda innovatsiya tadbirkorligining shakllanishiga turtki berishi mumkin. Eng avvalo bu ishlab chiqarish majmualari doirasidagi texnologik jihatdan bir biriga bog'liq bo'lgan yirik korxonalarni xususiylashtirishga ta'alluqli. Ayni vaqtda bu jarayon faoliyat yuritib turgan ishlab chiqarish tarkiblarini buzilishiga, texnologik va ishlab chiqarish aloqalarining uzilishiga olib kelmasligi kerak.

Gorizontal tartib qisqa va o'rta innovatsion siklli korxonalar uchun qulay. Gorizontal integratsiya asosida bunday guruhlar yaqin yillarda sohalarining innnovatsion salohiyatini namoyon qilishi, import o'rnini bosish masalasini hal etishda muhim rol o'ynashi mumkin. Asta-sekin bir sohaning o'zida shunday birlashmalarning bir nechitasi paydo bo'ladi. Bunday korporativ guruhlar sotuv bozorlari uchun raqobatlashib, o'z mahsulotini va ishlab chiqarish texnologiyasini talabga monand ravishda diversifikatsiyalab, takomillashtirib boradilar.

Integratsiyalanishning gorizontal shakli murakkab innovatsion siklga ega bo'lgan, ammo uni mustaqil ravishda olib borayotgan bir turdagi korxonalar o'rtasida o'rnatilishi mumkin. Misol sifatida avtomobil yoki aviatsiya sanoatini keltirish mumkin. Bunday guruhlarini tashkil etish jahon bozorlaridagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunday guruhlariga mazkur mahsulot ishlab chiqarish barcha korxonalarning (yakuniy mahsulot ishlab chiqarish nazarda tutilmokda) yoki mahsulotning innovatsion siklini ta'minlash zaruratida maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Хайман Д. Современная микроэкономика: анализ и применения. –М.: Финансы и статистика. –1992.
2. Яковец А. Предпосылки преодоления инновационного кризиса. Экономист, №1, 1998.
3. Санталеинен Т. Управление по результатам /Пер. с финск. –М.: Прогресс, 1993. –стр. 319.
4. Минервин И.Г. Инновационная конкурентная стратегия корпораций: Научно-аналитический обзор.–М.: ИНИОН, 1994. –стр. 47.
5. Львов Д. НТП и экономика переходного периода. Вопр. эк-ки, 1991. –№11. –стр. 3-23.
6. Иванов М.М., Колупаева С.Р., Кочетков Г.Б. США: управление наукой и нововведениями. –М.: Наука, 1990. –стр. 216.
7. Грачева М.В. Инновационная деятельность в промышленности: Теория и практика в странах рыночной экономики и инновационные вопросы российских предприятий. –М.: 1994. –стр. 56.
8. Коммерциализация технологий и мировой опыт. Сб.статей. –М.: 1997. –стр. 374.
9. Менсфилд Э. Экономика научно-технического прогресса / Пер.с англ. Под ред. Е.М.Четыркина. –М.: Прогресс, 1970. –стр. 238.
10. Миндели Л.Э., Пипия Л.К. Малое и среднее инновационное предпринимательство: условия развития и международное сотрудничество.–М.: 1995. –стр. 44.
11. Минервин И.Г. Инновационная конкурентная стратегия корпораций: Научно-аналитический обзор. –М.: ИНИОН, 1994. –стр. 47.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.